elcartipàs

ciutat, patrimoni, memòria

núm. 50 / Olot, abril 2011

Coordinació: Antoni Mayans i Xavier Puigvert • *Edició:* Institut de Cultura de la Ciutat d'Olot i Arxiu Comarcal de la Garrotxa

OPINIÓ / LES CAMPANES, UN PATRIMONI OBLIDAT

Fins fa pocs anys, les campanes han estat un dels mitjans de comunicació més importants. El seu toc ha regulat la vida de les persones marcant el pas del temps, assenyalant els moments d'oració i els de treball, convocant els fidels a l'església, anunciant les festes, avisant de les defuncions, alertant dels perills i, fins i tot, s'han utilitzat per allunyar el mal temps. Cada esdeveniment tenia un toc de campanes propi que la gent identificava i entenia.

Actualment però, els canvis socials i els nous mitjans de comunicació han comportat que les campanes deixin de tenir aquest paper primordial en la transmissió d'informació. De totes maneres, ja sigui per continuar una tradició o bé perquè juntament amb el campanar són un símbol de cada poble, les campanes no han deixat de sonar. Davant la progressiva desaparició de l'ofici de campaner, moltes esglésies s'han dotat d'un sistema elèctric per tal de continuar fent els tocs de forma mecànica. Ara ja no cal pujar a dalt del campanar per tocar les campanes, sinó que van connectades a un temporitzador accionat des de la sagristia.

La mecanització de les campanes té una vessant positiva ja que ha permès que els campanars no hagin emmudit, però també en té de negatives. Per una banda, els tocs s'han uniformat, i s'ha perdut així part de la riquesa etnològica de cada poble. Per l'altra, en desaparèixer la figura del campaner, les campanes han anat quedant abandonades. Sense desmerèixer lloables excepcions, aquest abandonament ha comportat que la majoria de les sales de campanes estiguin plenes de runa i brutícia, els mecanismes per tocar de forma manual estiguin malmesos i les campanes tinguin una capa d'excrements d'aus que les cobreix.

En una època en la qual s'han fet grans esforços per la restauració del patrimoni cultural, tant el material com l'immaterial, sorprèn que les campanes estiguin en aquest estat d'abandó i deteriorament. Les campanes no només tenen valor com a objecte de comunicació, sinó que el seu valor patrimonial s'ha de tenir en compte des de nombrosos àmbits. En primer lloc, són instruments musicals dissenyats amb una forma, mida i pes que els dóna una afinació concreta i un timbre característic ple d'harmònics. En segon lloc, són creacions artesanals, les tècniques de fabricació de les quals s'han mantingut durant segles. El domini de les fórmules per dissenyar les campanes i l'habilitat en l'aliatge i fosa dels metalls han donat des de sempre un gran reconeixement social als mestres fonedors. D'altra banda, el fet que en el bronze hi hagi gravades imatges i inscripcions fa que cada campana sigui única i amb personalitat pròpia, fet que li dóna un caràcter artístic. Per últim, cal destacar el gran valor històric que tenen. En els nostres campanars es conserva un gran nombre de campanes molt antigues, algunes fins i tot de l'època medieval. Cada una és un retall que narra la nostra història. Des de dalt del campanar han estat observadores i protagonistes de la vida i dels esdeveniments dels nostres pobles durant segles.

Des de fa tres anys em dedico a pujar als campanars de la Garrotxa per fer un inventari de totes les campanes que hi ha a la comarca. De cada campana he anotat amb detall les mides, l'afinació, les inscripcions i epigrafia, el fonedor, l'any de fosa, els mecanismes que té per ser tocada i l'estat de conservació. També, he gravat el so i n'he fet fotografies. Tot aquest material es complementa amb la recerca arxivística, amb entrevistes als pocs campaners que encara hi ha a la comarca, i aplegant material gràfic i documental, així com coneixements, anècdotes i records de totes les persones que volen col·laborar en aquest projecte. Tota aquesta informació permetrà, per una banda, l'elaboració d'un catàleg amb la descripció sistemàtica de totes les campanes garrotxines i, per l'altra, la reconstrucció de la història dels campanars, de l'ofici de campaner i de la indústria de la foneria a la Garrotxa.

Espero que quan aquest treball arribi a la llum contribueixi a un canvi de sensibilitat envers les campanes. La revaloració d'aquest patrimoni ha de comportar la millora del seu estat de conservació i la recuperació dels tocs tradicionals. D'aquesta manera ja no ens referirem a les campanes com un patrimoni oblidat, sinó com un patrimoni viu i protegit.

Xavier Pallàs Mariani
xevipallas@hotmail.com

ANIVERSARI / CENTENARI DE LA MORT DE JOAN CASANOVA I BARTROLÍ

El dia 4 de desembre de 1911, als quaranta-nou anys de vida, va morir a Olot d'una malaltia pulmonar Joan Casanova i Bartrolí. Casanova va ser un reconegut músic i compositor olotí dedicat plenament a l'art musical, director de l'orquestra i cor La Violeta, fundador de les cobles orquestres Els Petits i La Lira, membre del conjunt Associació Filharmònica i director durant més de vint anys de la Banda Municipal, fundada el 1888.

Va destacar especialment com a compositor de sardanes: en va compondre tres-centes, la més coneguda de les quals és *Adéu, vila d'Olot*. També va ser l'autor de la música del ball dels Cabeçuts d'Olot, per encàrrec del consistori, quan van ser reincorporats a la faràndula local l'any 1902. Com a mestre de piano i violí, va promoure la creació d'una escola municipal de música, un projecte que va quedar aparcat per la manca de pressupost.

ACGAX, COL·LECCIÓ D'FEMERS